

INVENTARIS VAN HET IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

1. REFERENTIE

Dossierreferentie: 5000-0027

Aanvraag van: 23/05/2024

Datum van opname in de inventaris: 23/05/2024

Bijgewerkt op: --/--/20xx

2. IDENTIFICATIE VAN DE AANVRAGER

2.1. NAAM

Vertegenwoordigd door: (de gevolmachtigde)

Mevrouw X De heer

Naam: Debekker

Voornaam: Isabelle

Functie: Directrice van het Stripmuseum

Contactperso(n)en:

Mevrouw X De heer

Naam: Courdé

Voornaam: Sarah

Adres: Zandstraat 20 – 1000 Brussel

Telefoon: ++32 (0)2 219 19 80

E-mail: direction@comicscenter.net

3. IDENTIFICATIE VAN HET ELEMENT / BENAMING

De kunst van het stripverhaal in Brussel.

3.1. BETROKKEN DOMEINEN

- Tradities, uitdrukkingen, talen
- Podiumkunsten
- Sociale gebruiken, rituelen, festiviteiten
- Kennis en praktijken met betrekking tot de natuur en het heelal
- Vaardigheden met betrekking tot ambachten
- Andere: educatief instrument

3.2. KORTE BESCHRIJVING VAN HET ELEMENT

In België, en vooral in Brussel, wordt de kunst van het stripverhaal al bijna 200 jaar beoefend, met als een van de oudste voorbeelden *Le Déluge à Bruxelles* van Richard de Querelles (1843). Maar het was Hergé, de schepper van Kuifje, die in 1929 het begin van een tijdperk inluidde en de deur opende naar de ontwikkeling van de praktijk in het land. In 2020 waren strips het tweede populairste publicatiemedium in de Federatie Wallonië-Brussel, vlak na de algemene literatuur, maar economisch gezien vormden ze het belangrijkste medium.

Wat Nederlandstalige strips betreft, publiceert de grootste uitgever, *Standaard Uitgeverij*, ongeveer 80 originele werken in het Nederlands en 125 vertalingen van het Frans naar het Nederlands. Wat originele creaties betreft, werden tussen de 25.000 en 70.000 exemplaren gedrukt. Bij Nederlandstalige stripuitgevers zijn de grootste oplages voor familiestrips zoals *De Kiekboes*, *FC De Kampioenen*, *Suske & Wiske* of *Jommeke*. De oplage van vertalingen ligt tussen de 5.000 en 25.000 exemplaren, terwijl de oplage van graphic novels tussen de 1.000 en 3.000 exemplaren ligt.

Sinds 1968-1969 is het mogelijk om op een hogere opleiding of opleidingsprogramma's omtrent de kunstvorm te volgen, in drie of vijf jaar. Op cultureel vlak is het Brusselse gewest rijk aan musea, tentoonstellingen en festiviteiten, maar er is ook aan een heus stripparcours dat integraal deel uitmaakt van het Brusselse landschap, met meer dan 70 muurschilderingen die zich vooral in het stadscentrum van Brussel bevinden, maar ook een aantal in de randgemeenten (Laken, Haren, Neder-over-Heembeek, Oudergem enz.). Het belang van Belgische strips is bijzonder opmerkelijk gezien de bescheiden omvang van het land en de relatief kleine bevolking.

Hoewel stripliefhebbers en -lezers internationaal zijn, zijn enkele van de grootste namen uit de stripwereld afkomstig uit Brussel, zoals André Franquin, Peyo, François Schuiten en Johan de Moor. De Brusselse lezers, of ze nu in Brussel geboren zijn of niet, zijn allemaal van jongs af aan doordrenkt van de stripcultuur, dankzij hun opvoeding thuis en op school, de Brusselse boekenbeurs en het culturele aanbod dat wordt aangeboden rond strips.

Het Brusselse gewest telt een groot aantal professionals die de stripkunst helpen verspreiden. Het gewest telt bijna dertig boekhandels die gespecialiseerd zijn in strips, evenals meer dan een tiental stripuitgevers.

Brussel vormt ontegensprekelijk een belangrijk centrum voor stripverhalen, en daar zijn een aantal belangrijke historische redenen voor. Hier volgen enkele van deze elementen:

1. Hergé en Kuifje: een van de belangrijkste factoren waardoor Brussel een belangrijk centrum voor stripverhalen is geworden, is de invloed van Hergé, wiens echte naam Georges Remi was, en zijn personage Kuifje, de held van de serie *De avonturen van Kuifje*. De reeks werd wereldwijd een enorm succes en droeg bij aan de internationale reputatie van de Belgische strip.
2. Uitgave en publicatie: België is al lang een belangrijk uitgeverscentrum voor strips. Casterman begon als drukkerij in 1780, Dupuis begon eveneens als drukkerij in 1898 en Le Lombard in Brussel in 1946. Die drie uitgeverijen beleefden een gouden tijd van de jaren 1950 tot 1980, toen ze een monopolie hadden op de uitgave van strips. Vanaf het begin specialiseerde die laatste zich in de publicatie van kranten met *Kuifje* en daarna in de publicatie van stripalbums. Die uitgeverijen hebben veel Belgische en buitenlandse auteurs in staat gesteld om hun werk te ontwikkelen en een publiek te vinden. In de jaren negentig ontstonden, net als in grote delen van Europa, de zogenaamde alternatieve uitgevers (*Frémok*, *La 5e couche* en *L'employé du moi*) die, in een periode van grote terughoudendheid van de kant van de mainstream uitgevers, de esthetische en narratieve regels van strips radicaal vernieuwden. Hoewel de grote uitgevers van vandaag een aantal vernieuwingen uit de alternatieve sector hebben overgenomen, is de alternatieve sector nog steeds springlevend.
3. Stripfestivals: in het Brussels gewest worden verschillende grote stripfestivals georganiseerd. Het Brusselse festival, beter bekend als het *BD Comic Strip Festival* trekt sinds 2010 elk jaar duizenden bezoekers en toont de rijkdom en diversiteit van het stripverhaal. Historisch gezien werd het voorafgegaan door het festival van Sint-Gillis dat sinds 1971 de Sint-Michielsprijzen uitreikte, nu opgegaan in het *BD Comic Strip Festival*. Er is ook *Les Rendez-vous de la BD de Saint-Gilles* sinds 2023. In de gemeente Jette was er tot 2019 ook een Nederlandstalig festival.
4. Instellingen en musea: de aanwezigheid van instellingen gewijd aan strips heeft er ook toe bijgedragen dat Brussel een belangrijk centrum op dit gebied is geworden. Het Belgisch Stripcentrum, gevestigd in het emblematische art-nouveaugebouw van het voormalig warenhuis Waucquez, is het eerste museum in Europa dat aan strips is gewijd. Het huisvest permanente en tijdelijke tentoonstellingen en bewaart en promoot het erfgoed van het stripverhaal.
5. Opleiding en onderwijs: Brussel telt ook een aantal scholen en instellingen die opleidingen aanbieden op het gebied van strips. De *École Supérieure des Arts Saint-Luc*, de *LUCA School of Arts*, de *École de Recherche Graphique (ERG)* en de *Académie royale des Beaux-Arts (ARBA)* zijn slechts enkele van de gerenommeerde instellingen die toekomstig striptalent opleiden. Verschillende auteurs organiseren workshops om jongeren in Brussel kennis te laten maken met hun kunst, hetzij als onderdeel van een academie of in privélessen.

Die verschillende historische elementen hebben geholpen om een gunstig ecosysteem te creëren voor strips in Brussel, waardoor de stad een erkend centrum is geworden voor de creatie, publicatie, promotie en viering van deze beeldkunst.

3.3. BETROKKEN GEMEENSCHAP(PEN) OF GROEP(EN)

De kunst van het stripverhaal bestaat uit: scenaristen die een verhaal schrijven dat alleen de 9e kunst tot zijn recht kan laten komen, tekenaars die hun talent en hun wereld willen overbrengen via hun kunst, uitgevers die hun ontdekkingen delen met het grote publiek, maar ook musea, scholen, boekhandels, bibliotheken, galerijen, collectieven en academies die dit erfgoed willen beschermen en doorgeven aan de kunstenaars van morgen, en niet te vergeten de lezers die een essentiële en gepassioneerde gemeenschap vormen, die stripverhalen beleven en doen leven door hun enthousiasme, hun kritiek en hun uitwisselingen.

3.4. PLAATS

Hoewel de stripkunst wereldwijd wijdverspreid is, heeft ze zich op een originele en unieke manier ontwikkeld in Brussel, dat een echt bolwerk van creatie op dat gebied is geworden en zich heeft gevestigd als een ware hoofdstad van het stripverhaal. Ten slotte blijft de verspreiding van dit erfgoed niet beperkt tot de Belgische grenzen, maar wordt het ook internationaal erkend.

4. KENMERKEN VAN HET ELEMENT

4.1. BETROKKEN TA(A)L(EN), REGISTER(S), TAALNIVEAU(S)

In Brussel worden voornamelijk strips gemaakt in twee talen: Frans en Nederlands. De 9e kunst, zoals beoefend en belichaamd in strips, biedt een breed scala aan complexe verhalen en discours aan het publiek, en is toegankelijk voor zowel mensen met een basisniveau van een van die twee talen als voor degenen die ze perfect beheersen. Dat is waar de rijkdom van strips ligt. De tekstballonnen die in strips worden gebruikt, bieden een geschreven weergave van een gesproken taal, en zijn daarom een kundige mix van gesproken en geschreven taal. Het is een erfgoed dat toegankelijk is voor iedereen, want zelfs niet-lezers hebben toegang tot dit uitgebreide erfgoed dankzij strips zonder tekst.

Het is belangrijk om op te merken dat de strips die in Brussel worden geproduceerd in verschillende talen worden vertaald, waardoor ze op grote schaal kunnen worden verspreid. De meeste strips zijn echter nog steeds Franstalig en de Nederlandstalige markt blijft op economisch vlak een minderheid. De laatste decennia hebben Nederlandstalige strips echter een aanzienlijk symbolisch gewicht in de schaal gelegd, met auteurs als Brecht Evens, Judith Vanistendael, Olivier Schrauwen en Ben Gijsemans, waarvan hun werk in verschillende talen werd vertaald.

4.2. OPGAVE VAN DE IMMATERIËLE UITDRUKKINGEN

Stripverhalen hebben onze collectieve verbeelding veroverd. Ze vormen een gemeenschappelijk referentiepunt voor heel wat inwoners. De meeste Belgen zullen

onmiddellijk de referentie begrijpen in deze verschillende zinnen: “ton bureau est sens dessus dessous, on dirait celui de Gaston”, “ce discours est digne du maire de Champignac” , “hé, hoe gaat het moppersmurf?!”. Uitdrukkingen als “M’ Enfin”, “By Jove” en “Je dirais même plus” zijn onderdeel geworden van onze dagelijkse taal.

Bovendien zit er diepgang in de grote strippklassiekers. Die werken, die op het eerste gezicht geen andere ambitie hebben dan jonge lezers te vermaken, zijn bestand tegen analyse. Ze zijn de dragers van een complexer discours over de wereld dan ze lijken te zijn. Het werk van Benoît Peeters, onder anderen, getuigt daarvan. Over het werk van Hergé en misschien meer in het bijzonder verhalen zoals *De juwelen van Bianca Castafiore* heeft de academicus Michel Serres geschreven dat het niet minder dan het briljantste filosofische essay over communicatie dat is voortgekomen uit de twintigste eeuw vormt. Guust Flater – ook al zou Franquin het er waarschijnlijk niet mee eens zijn geweest – is een zeer goede kritiek op de technocratische samenleving, die in veel opzichten een voorbode is van de discoursen van de tegencultuur van de jaren zestig en zeventig. Meer zelfs, veel werken zijn kostbare getuigenissen van een bepaalde tijdgeest en van hoe het eraan toeging in een bepaald tijdperk.

Bovendien vertegenwoordigt de strip zelf maar een klein deel van de praktijk. Er zijn vele stappen die voorafgaan aan het uiteindelijke werk. Vanuit een eenvoudig idee, een zin of een afbeelding past een auteur een stijl, kleuren en een verhaal toe op een medium dat zowel digitaal als op papier kan zijn. Af en toe hebben Belgische strips een humoristische, overdrachtelijke benadering, zoals in *Guust* of *Guus Slim*.

Een hele groep mensen raakt betrokken bij het maken van een stripverhaal. De auteur kan alleen verantwoordelijk zijn voor de tekeningen en het scenario. Een stripverhaal kan door verschillende handen worden gemaakt, te beginnen met het verhaal van een scenarist en vervolgens de tekeningen van de tekenaar. Soms is er een beletteraar voor de typografie en een inkleurder voor het inkleuren van de platen bij betrokken. Naast de auteurs hebben ook uitgeverijen als Casterman, Le Lombard en Dupuis met hun publicaties een grote bijdrage geleverd aan het succes van de stripkunst. De uitgeverijen ondersteunen de auteurs van hun albums door hen advies te geven en de albums op de markt te brengen. Elk van die spelers levert de expertise die Belgische strips in staat stelt om zich te ontwikkelen en te overleven als een opeenvolgende kunstvorm.

De creatie van een stripverhaal is een intieme uitdrukking van de relatie van de auteur met zijn of haar kunst. Het is een manier om waarden uit te dragen (feminisme, LGBTQIA+, ecologie enz.). In België is het door zijn geschiedenis een basiselement van de cultuur van het land geworden en heeft het op zo’n manier vorm gekregen dat het een politiek, wetenschappelijk, maatschappelijk, historisch of gewoonweg amusementsinstrument is geworden. Het is een echte sociale praktijk die zich van jongs af aan ontwikkelt en kan worden gebruikt om het onderwijs ondersteuning te bieden.

Het is een ware ambachtelijke vaardigheid die de auteurs ontwikkelen in hun stripkunst.

4.3 OPGAVE VAN DE GEASSOCIEERDE MATERIËLE ELEMENTEN Instrumenten, voorwerpen, artefacten, plaatsen...

Het Belgisch Stripcentrum geeft de knowhow over het stripverhaal door in zijn vaste en tijdelijke tentoonstellingen. Die collecties maken het mogelijk om dit erfgoed door te geven en fungeren als een educatief hulpmiddel. De collecties belichten zowel het erfgoed als de hedendaagse creatie van strips. In het kader van de permanente tentoonstelling *De uitvinding van het stripverhaal* biedt het Belgisch Stripcentrum aan de hand van audiovisueel en interactief materiaal en tentoonstellingen van beeldverhalen een brede kijk op de voorlopers van het beeldverhaal, van de oorsprong in grotschilderingen tot de 20e eeuw, toen het beeldverhaal een belangrijke economische kracht werd. De tentoonstelling verbreedt zijn bereik door zich niet te beperken tot Belgische strips, maar in plaats daarvan zijn vormen wereldwijd weer te geven.

Tastbare aanwijzingen van het stripverhaal zijn terug te vinden op een aantal emblematische locaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zoals de decorontwerpen voor het museum *Train World* en Huis Autrique, ontworpen door François Schuiten in samenwerking met Benoît Peeters voor dat laatste. Andere plaatsen die bijdragen aan de verspreiding van strips zijn bibliotheken, algemene en gespecialiseerde boekhandels, uitgeverijen en drukkerijen, maar ook musea in het kader van tijdelijke tentoonstellingen.

Tussen de penselen, stiften en potloden die vorm geven aan de tekeningen zelf, de verschillende soorten papier die dienen als drager voor die tekeningen en de verschillende accessoires zoals latjes, gummen en meer waarmee het werk kan worden afgewerkt en geperfectioneerd, gebruikt de kunst van het stripverhaal verschillende gereedschappen bij zijn creatie. Een verwant materiaal dat niet mag worden vergeten is de strip zelf. Een stripalbum is het concrete, materiële resultaat van maanden werk: van het idee voor een verhaal, via de storyboards, de opouw, het tekenen en inkleuren van de platen, tot de ontwikkeling van het stripboek zelf. Er is echter een ongelooflijke diversiteit aan praktijken onder auteurs in de manieren waarop ze zich een stripverhaal uitdenken. De strip wordt gekenmerkt door zijn tekstballonnen, zijn tekstkaders, zijn onomatopoeën en zijn vakken, die een opeenvolgend verhaal in beelden vormen.

Dat tekenmateriaal varieert van auteur tot auteur, afhankelijk van hun voorkeuren en beoogde grafische keuzes. Sinds een jaar of tien gebruiken sommige auteurs alleen nog maar digitale hulpmiddelen (grafische tablets en software) om hun strips te maken. Die nieuwe technologieën hebben het aanbod aan strips aanzienlijk uitgebreid en de manier waarop strips worden vervaardigd veranderd.

4.4. HISTORIEK EN RECENTE ONTWIKKELINGEN

Stripverhalen zijn niet de vrucht van een plotse ontdekking; ze zijn het resultaat van een steeds sterkere verbinding tussen het verlangen om een verhaal te vertellen en de tekenkunst. Het is de meest literaire van de beeldende kunsten en de creatie ervan wordt onderbroken door een reeks creatieve stappen waarbij een heel wat partijen een rol spelen: de auteur (bekend als de volledige auteur als hij of zij alleen is) of de auteurs, waaronder ten

minste een scenarist en een tekenaar, of zelfs een inkleurder; de uitgever, de drukkerij, de verdeler en boekhandelaars.

Vanaf de 19e eeuw in België, met de tijdschriften *L'Uylenspiegel* en *la Chaudière*, is de satirische pers vaak een middel geweest voor humor en kritiek, waarbij karikaturen, tekeningen en sarcastisch commentaar werden gebruikt om politieke en sociale kwesties aan te pakken. Hoewel sommige publicaties een relatief kort leven hebben geleid, hebben ze een belangrijke stempel gedrukt op het Belgische medialandschap. Ook al kan de satirische pers vandaag de dag vele vormen aannemen, de invloed ervan blijft bestaan in de Belgische humorcultuur.

Het stripverhaal ontstaat uit de synergie tussen een verhalend verlangen en artistieke uitdrukking, waarbij heel wat partijen betrokken zijn, zoals de auteur, scenarist, tekenaar, uitgever enz. Strips kregen officieel voet aan de grond in Brussel in de jaren 1920 met Kuifje en verspreidden zich daarna over het hele land via publicaties zoals *Kuifje/Tintin* en *Robbedoes/Spirou*. Belangrijke naoorlogse publicaties drukten hun stempel op de Belgische stripscène, waaronder *Le Petit Vingtième*, *Bravo*, *Héroïc Album* en Vlaamse tijdschriften als *Kleine Zondagsvriend* en *Ons Volkske*. Na de Tweede Wereldoorlog nam het Frans-Belgische stripverhaal een hoge vlucht en definieerde een artistieke beweging met iconische helden als Kuifje, Blake en Mortimer en Robbedoes. Aan Nederlandstalige kant werd de dagelijkse strip in kranten erg populair en het model om te volgen, met toonaangevende reeksen zoals *Suske en Wiske/Bob et Bobette* of *Nero/Néron*. Die figuren werden een integraal onderdeel van de popcultuur en gaven strips artistieke legitimiteit.

Hoewel de opkomst buiten België naar schatting al in 1833 plaatsvond in Zwitserland met Rodolphe Töpffer, zijn er een dertigtal Belgische auteurs geïdentificeerd voor 1930. Al in 1843 publiceerde Richard de Querelles een boek, *Le Déluge de Bruxelles*, waarin de formule werd gebruikt die door Töpffer was ontwikkeld.

De wereldwijde populariteit van strips werd gevestigd aan het einde van de jaren 1920, in het bijzonder met de Amerikaanse helden *Tarzan* en *Buck Rogers* die de komst inluiden van "avonturenstrips" die de hele wereld zouden veroveren. Maar het duurde niet tot de jaren 1920 voordat Amerikaanse strips zich ook buiten de VS verspreidden. Het was in feite een min of meer continu en diffuus fenomeen. De publicatie van *Le Journal de Mickey*, dat in 1934 in Frankrijk verscheen, was een mijlpaal in de verspreiding van Amerikaanse strips in de Franstalige wereld. De wereldwijde verspreiding van manga kwam daarentegen extreem laat. Er waren een paar weinig opgemerkte antecedenten voor de eerste succesverhalen in de jaren 1990 met *Akira* en *Dragon Ball*.

De groei van het lezerspubliek is aanzienlijk. Terwijl strips in de 19e eeuw vooral gericht waren op volwassenen, waren ze in de 20e eeuw vooral gericht op kinderen. Dat geldt echter niet voor alle gebieden. In de Verenigde Staten in de jaren 1930 werden *Dick Tracy* of *Flash Gordon* niet gezien als creaties die per se gericht waren op kinderen.

Terwijl in de buurlanden, in Frankrijk in het bijzonder, strips een vreselijke reputatie hadden, vooral met de wet van 1949, en werden gezien als de literatuur voor luie mensen, hebben Belgische uitgeverij, de meesten katholiek, strips handig gebruikt om hun waarden uit te dragen. Het algemene idee is dat strips potentieel verderfelijker zijn, maar dat onze Belgische strips van onberispelijke morele kwaliteit zijn. Door die zeer morele inhoud hadden strips een zeer hoge esthetische kwaliteit, het werk van een vakman: goed getekend, goed geschreven zonder de minste zweem van vulgariteit. Uitgeverijen zoals Dupuis, Lombard en Casterman

zagen strips als een hoogwaardig ambacht. In verschillende landen werden ze echter eerder gezien als een massaproduct. Die overweging van de uitgeverijen ging gepaard met een relatieve nadruk op de auteur. Britse populaire strips waren bijvoorbeeld meestal ongesigneerd en hun auteurs moesten tien pagina's per week af hebben, terwijl hun Belgische tegenhangers één of twee pagina's leverden voor een hoger salaris.

Hoewel geminacht, speelden kinderstrips een essentiële rol in de opvoeding van jongeren aan het begin van de 20e eeuw, vooral met de steun van de Belgische geestelijkheid. Na verloop van tijd ontstond er een lezerspubliek voor volwassenen en werden er nieuwe genres speciaal voor dat publiek ontwikkeld. Ondanks de diversificatie van werken voor jongeren is het essentieel om op te merken dat het oorspronkelijke doelpubliek voor strips jongens waren.

Het beroep van stripauteur heeft ook veranderingen ondergaan, waarbij figuren zoals scenarist Goscinny meer erkenning zochten. Festivals hebben geholpen om die auteurs te legitimeren en het negatieve beeld van strips, die werden gezien als de creatie van "kleine Mickeys", te verdrijven.

België, en Brussel in het bijzonder, was een eldorado voor buitenlandse auteurs zoals de Fransen Martin, Tibet en Graton of, voor een kortere periode, Goscinny en Uderzo, maar ook Italianen zoals Attanasio, vanwege de aantrekkingskracht van de publicaties en de voorwaarden die aan de auteurs werden geboden. Vandaag is dat nog steeds het geval met veel Fransen (Etienne Beck, Abdel de Bruxelles ...) en Zwitsers (Sacha Goerg, Pascal Matthey, Gwenola Carrere, Léonie de Bischoff enz.). De aanwezigheid van stripopleidingen in Brussel en in de meeste grote Belgische steden heeft bijgedragen tot de aantrekkelijkheid van ons land.

Al heel vroeg zetten Belgische uitgevers de schijnwerpers op auteurs in tijdschriften en albums. Hergés handtekening staat al op de cover vanaf *Kuifje in het land van de Sovjets* en zijn naam staat in gewone letters op de cover van *De scepter van Ottokar* (1939). Op dezelfde manier komt de naam van Franquin voor op de *Robbedoes*-albums vanaf 1951 en die van Jacobs op *Blake en Mortimer*-albums vanaf 1950.

Het is waar dat het stripalbumformaat niet in België is ontstaan, maar Belgische uitgevers hebben er veel uitgegeven, verhoudingsgewijs veel meer dan in Frankrijk, wat heeft geholpen om die creaties meer bekendheid te geven toen ze eenmaal beschikbaar waren in de vorm van permanentere dragers dan tijdschriften.

De formaten evolueerden tijdens de jaren 1990, van het standaard 48 pagina's tellende gekleurde gekartonneerde album naar graphic novels, onder invloed van formaten uit de Verenigde Staten. Ze worden gekenmerkt door een groter aantal pagina's in een kleiner formaat en behandelen meer volwassen onderwerpen. Hoewel graphic novels het medium zijn waar de pers en legitimerende instanties de voorkeur aan geven, blijft het een feit dat ze niet de meest verkochte exemplaren zijn voor uitgeverijen. Terugkerende helden zoals Asterix, Guust of Blake en Mortimer domineren nog steeds.

Strips worden nu geproduceerd in verschillende vormen en genres die over de hele wereld opnieuw worden uitgevonden. Ondanks die diversiteit blijven Belgische strips een referentie voor erfgoed en nieuwe releases. Vrouwelijke auteurs introduceren meer gemengde onderwerpen en heldinnen, waardoor het lezerspubliek verder wordt uitgebreid.

Digitale strips zijn de nieuwste ontwikkeling binnen de kunstvorm en veranderen de leeservaring met verticaal scrollen op smartphones. Hoewel digitale strips de manier waarop

we strips lezen veranderen, behouden ze de elementen die inherent zijn aan het genre en geven ze een nieuw tijdperk aan in de evolutie van strips.

4.5. SOCIOCULTURELE CONTEXT Functies, waarden: rol van de genders, van de jongeren ...

Van het prille begin tot de recentste ontwikkelingen brengt de 9e kunst jong en oud samen rond een gedeelde passie: stripverhalen. In 2020 verkochten uitgeverijen 5,5 miljoen exemplaren in Franstalig België wat 62,9 miljoen euro opbracht voor de markt als geheel (De Sepausy, 2022). En dan hebben we het nog niet eens over het feit dat de invloed zo groot is dat die zich uitstrekt tot vele gebieden, over de hele wereld. Vandaag de dag worden strips immers niet alleen beleefd door middel van lezen, maar vormen ze ook het hart van tentoonstellingen, educatieve hulpmiddelen en onderzoek.

Aan Nederlandstalige kant verzamelen de Nederlandse en Vlaamse uitgeverijen niet systematisch gegevens over de verkoop van strips. Daardoor is het moeilijk om precieze cijfers te geven over het aantal nieuwe releases per jaar, bestsellers of markttrends. Volgens Boek.be, een vereniging van uitgeverij, boekhandelaars en invoerders, waren strips in 2019 goed voor 7 % van de verkoop in Vlaanderen. Experts in de sector schatten dat de 7 miljoen Vlamingen elk jaar evenveel strips kopen (in absolute cijfers) als de 17 miljoen Nederlanders.

Stripboeken worden nu veel gelezen en gedeeld, en dat van jongs af aan. Als onderdeel van het proces van leren lezen, zijn stripverhalen een geweldige manier om het jonge publiek dit erfgoed te laten ontdekken. Er zijn maar weinig Belgen die niet minstens één keer in hun leven een stripverhaal hebben gelezen. De verspreiding van de kunstvorm heeft geholpen om een gemeenschappelijke cultuur te creëren binnen de Franstalige gemeenschap van Brussel in het bijzonder, maar ook binnen de Nederlandstalige gemeenschap.

Brussel speelt als hoofdstad van België een centrale rol in de socioculturele context van strips. De stad heeft een lange geschiedenis op het gebied van strips en de geschiedenis en stripgerelateerde materiële elementen maken het een ideale omgeving voor hun ontwikkeling. Hier zijn enkele elementen van de socioculturele context van strips in Brussel:

1. Belgisch Stripmuseum: het Belgisch Stripcentrum in Brussel is een belangrijke instelling gewijd aan het Belgische stripverhaal. In het centrum is er een museum over de geschiedenis van het stripverhaal en emblematische Belgische auteurs en er worden tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd. Het is een referentiepunt voor stripliefhebbers en onderzoekers die geïnteresseerd zijn in de kunstvorm. Elk jaar bezoeken meer dan 250.000 mensen het museum en zijn tentoonstellingen. Talloze schoolbezoeken laten een jong publiek kennismaken met stripverhalen. Meer dan 30.000 schoolkinderen bezoeken het museum elk jaar.
2. Stripmuren: Brussel is beroemd om zijn stripmuren. Dat zijn muurschilderingen met personages en scènes uit stripverhalen. Die muurschilderingen bevinden zich voornamelijk in het centrum van Brussel, maar er zijn ook enkele buiten de Vijfhoek te vinden. Ze vormen een unieke kunstparcours, waarbij bezoekers de kunst van het stripverhaal ontdekken terwijl ze door de straten van Brussel wandelen. Het idee om een striproute uit te stippelen in Brussel werd voor het eerst geopperd door schepen

Michel Van Roye in 1991. Het project werd tot een goed einde worden gebracht dankzij de gemeentebesturen en het Belgisch Stripcentrum. Vandaag de dag maken meer dan 70 muurschilderingen van striptekenaars deel uit van het stadsweefsel en drukken ze hun stempel op de striptraditie van de stad. Naast die muurschilderingen zijn er een aantal stedelijke aanwijzingen in de stad (beeldhouwwerken, winkelatalages, reclame enz.) die de ware identiteit van Brussel als stad van de 9e kunst aantonen.

3. Uitgevers en gespecialiseerde boekhandels: in Brussel zijn veel uitgeverijen gevestigd, waaronder *Casterman* en *Le Lombard* maar ook alternatieve uitgeverijen zoals *Cinquième Couche*, *l'Employé du moi* en *Frémok*. Er zijn bijna veertig boekhandels die gespecialiseerd zijn in strips. Deze zaken bieden een ruime keuze aan albums, van Belgische klassiekers tot nieuwe creaties, waardoor stripliefhebbers bevoorrechte toegang krijgen tot de diversiteit van het genre.
4. Stripfestivals: deze festivals bieden de mogelijkheid om kunstenaars te ontmoeten, nieuwe werken te ontdekken en deel te nemen aan activiteiten in verband met stripverhalen. Strips lezen is in wezen een individuele bezigheid, maar er is een echt samenhorigheidsgevoel onder lezers die dezelfde passie delen. Dat is te merken op speciale evenementen zoals het stripfestival in Brussel (*BD Comic Strip Festival* sinds 2010), waar lezers ongeveer 250 auteurs kunnen ontmoeten tijdens signeersessies, ontmoetingen en tentoonstellingen. Er worden het hele jaar door verschillende evenementen georganiseerd om die gemeenschap van stripfans samen te brengen, zoals *Comic Con Brussels* dat zich richt op Amerikaanse stripverhalen, en *Made In Asia* dat zich richt op Japanse manga's. Ten slotte nemen strips ook een belangrijke plaats in op de *Foire du Livre de Bruxelles*.
5. Culturele diversiteit: Brussel is een kosmopolitische stad met een grote culturele diversiteit. Dat wordt ook weerspiegeld in strips, waar je kunstenaars en werken kunt vinden die verschillende culturen en standpunten vertegenwoordigen. Brusselse strips zijn een rijke mix van stijlen, genres en artistieke invloeden. Ze spelen nu ook een belangrijke rol in de behandeling van socioculturele kwesties. Strips fungeren vaak als brug tussen de actualiteit en een soms slecht geïnformeerd publiek. Ze zijn voor veel mensen zinvol en maken hen bewust van debatten en veranderingen in de samenleving.

De socioculturele context van stripverhalen in Brussel biedt een dynamische en stimulerende omgeving voor makers, fans en professionals in de stripwereld. De stad blijft een essentiële rol spelen in het promoten, creëren en vieren van de kunstvorm.

De Brusselse stripproductie heeft een aanzienlijke invloed gehad op andere kunsten, zowel in België als internationaal. Hier zijn een paar gebieden waar die invloed is terug te vinden:

1. Film: veel Brusselse stripalbums zijn verfilmd, als animatiefilm of als liveactionfilm. *De avonturen van Kuifje* en *Les Aventures de Spirou et Fantasio* zijn met succes bewerkt voor het witte doek. De verteltechnieken, de expressieve weergave en

emblematische personages van Brusselse strips hebben filmmakers geïnspireerd en bijgedragen tot de esthetiek van vele films.

2. Animatie: Brusselse strips hebben ook invloed gehad op animatie, met name via animatieseries gebaseerd op Brusselse personages en stripwerelden. De *Smurfen*, *Bollie et Billie*, *Kid Paddle*, *Kuifje*, *Le Royaume* om er maar een paar te noemen, zijn bewerkt tot animatieseries die een groot publiek hebben weten te veroveren.
3. Illustratie en beeldende kunst: de teken-, compositie- en verteltechnieken die in strips worden gebruikt, hebben veel illustratoren en beeldend kunstenaars geïnspireerd, waaronder Benoît Van Innis, Ever Meulen en Benoît Sokal. Brusselse kunstenaars hebben hun kenmerkende grafische stijl en gevoel voor enscenering naar andere artistieke gebieden overgebracht, zoals boekillustratie, affiches, reclame, videogames en hedendaagse beeldende kunst.
4. Scenografie en podiumkunsten: de rijke, gedetailleerde visuele werelden van de Brusselse strip hebben ook de podiumkunsten beïnvloed, zoals choreograaf Philippe Decouflé, voor wie Franquin een grote invloed is. Decor-, kostuum- en ensceneringselementen uit stripverhalen zijn verwerkt in theatershows, voorstellingen en multidisciplinaire artistieke producties. Auteurs als François Schuiten en Benoît Peeters zijn ook betrokken geweest bij het maken van decorontwerpen voor musea die niet gespecialiseerd waren in strips. Romain Renard heeft ook een audiovisuele show kunnen ontwikkelen gebaseerd op het grafische universum van Melville.

De invloed van de Brusselse stripproductie op de andere kunsten getuigt van de creatieve kracht en culturele impact van die uitdrukkingvorm. Brusselse kunstenaars hebben nieuwe artistieke zienswijzen aan het licht gebracht en bijgedragen tot de evolutie van verschillende artistieke domeinen door hun kenmerkende esthetiek en hun vermogen om boeiende visuele verhalen te vertellen.

4.6. SUPRAGEWESTELIJKE CONTEXT In voorkomend geval het element plaatsen in een bredere geografische context.

Brusselse stripverhalen, zoals *De avonturen van Kuifje*, *de Smurfen* en *Lucky Luke*, zijn wereldberoemd geworden. Die iconische personages zijn vertaald in vele talen (Engels, Italiaans, Spaans enz.) en hebben een internationale fangemeenschap. Brusselse stripalbums worden uitgegeven en verdeeld in heel wat landen (Duitsland, Portugal, Scandinavië, Zwitserland, Québec, Zuid-Amerika enz.) en helpen zo de Belgische stripkunst wereldwijd te verspreiden. In Brussel gevestigde auteurs en uitgevers werken regelmatig samen met kunstenaars en uitgevers uit andere landen, zowel op het vlak van verspreiding door uitgeverijen en festivals, als op het vlak van creatie via residenties. Die internationale samenwerkingen maken de uitwisseling van ideeën, technieken en stijlen mogelijk, verrijken de Brusselse stripkunst en dragen bij tot haar diversiteit.

Brusselse strips worden regelmatig tentoongesteld op internationale festivals gewijd aan de kunstvorm. Evenementen zoals het Internationaal stripfestival van Angoulême zijn een belangrijk platform voor Brusselse auteurs om hun werk te tonen, internationale collega's te

ontmoeten en te interageren met een divers publiek. Brusselse strips worden ook geëxporteerd naar Zwitserland in het kader van het festival BDFIL in Lausanne en naar Canada met het Québec BD Festival.

Naast het Internationaal stripfestival van Angoulême maakt de stad sinds 2019 deel uit van het netwerk van creatieve steden van UNESCO onder de noemer literatuur voor strips. Er is ook een stripmuseum en streetart met beschilderde muren.

Buiten Brussel is er een Hergé Museum in Louvain-la-Neuve en een museum voor de Nederlandstalige reeks *Suske en Wiske* in Kalmthout.

5. ROLLEN VAN DE HOUDERS EN GEBRUIKERS VAN HET ELEMENT

5.1. DE UITVOERDERS (DIE OPTREDEN EN DOORGEVEN)

De *Service général des Lettres et du Livre* van de Federatie Wallonië-Brussel heeft een repertorium gepubliceerd van *77 stripauteurs in Wallonië en Brussel* (<https://www.wbi.be/fr/publications/publication/77-auteurs-bande-dessinee-wallonie-bruxelles>), maar dat cijfer is natuurlijk veel kleiner dan het werkelijke aantal op het volledige Belgische grondgebied. Het is moeilijk om het aantal auteurs in cijfers uit te drukken, omdat er geen duidelijke definitie is van wat een stripauteur is en er geen telling of databank van stripauteurs bestaat. Er zijn tekenaars, inkleurders, scenaristen en liefhebbers.

Hieronder staan de Brusselse uitgeverijen:

Uitgeverijen

Frémok (www.fremok.org)

L'Employé du Moi (www.employe-du-moi.org)

La Cinquième Couche (www.5c.be)

Les Impressions Nouvelles (www.lesimpressionsnouvelles.com)

Blake et Mortimer / Groupe Dargaud-Lombard (www.dargaud.com)

Casterman (www.casterman.com)

Dargaud Benelux-Kana (www.dargaud.com)

Le Lombard (www.lelombard.com)

Tintinimagination (<https://www.tintin.com/fr>)

Pan Pan Editions (www.panpan.be)

Fanzines:

Brussel heeft ook een dynamische en mobiele fanzinescene. Deze lijst is niet volledig en kan snel veranderen, net als de personen die erbij betrokken zijn:

Les Editions du Caïd (www.editionsducaid.com)

Fanzinorama (www.fanzinorama.be)

The Blup (www.theblup.be)

180° Editions (www.64page.com)

Lustre (www.lustre.com)

La Gazette du Rock (www.maisondurock.blogspot.be)

Super-Structure (www.superstructurestructure.tictail.com)

La Boîte à Zines (www.laboiteazines.wixsite.com/rhizome)

Du noir sous les ongles (<https://www.du-noir-sous-les-ongles.fr/>)

Brumeville

En 3000 (<https://www.en3000editions.be/>)
Mardi soir
Ateliers du Toner (<http://ateliersdutoner.com/>)

5.2. TOESCHOUWERS EN ONDERSTEUNERS

In 2023 waren er in Brussel bijna dertig boekhandels gespecialiseerd in strips en boden bijna tien scholen specifieke opleidingen op het gebied van stripkunst aan.

Bovendien is het Belgisch Stripcentrum een instelling die gewijd is aan dat erfgoed.

Tot slot zijn er veel galerijen die gespecialiseerd zijn in strips en die kunstvorm promoten.

Boekhandels:

Am Stram Gram (<https://librairieamstramgram.blogspot.com/>)
Bedemania (<http://www.bedemania.com/>)
Bleus d'encre (<https://www.bleusdencre.be/fr>)
La ligne claire (www.ligneclaire.com)
Tropismes (www.tropismes.be)
Filigranes (www.filigranes.be)
Forbidden Zone (<http://www.forbiddenzone.net/V2/index.php>)
Livres aux Trésors (www.initiales.org)
La Crypte Tonique (<https://www.lacryptetonique.be/>)
Le dépôt de Bruxelles (<http://www.depotbd.com/>)
Les livres du canard (<https://www.instagram.com/leslivresducanard/>)
Brûsel (www.brusel.com)
Slumberland (<https://www.slumberlandbdworld.com/>)
Moule à Gaufres (www.lemagbd.com)
BDWeb (<https://www.bdweb.be/>)
La Maison de la BD (<https://www.maisondelabd.be/>)
Librairie Flagey (<https://librairiesflagey.com/>)
À fond d'bulles (<http://www.afonddebulles.be/>)
À livre ouvert (<https://alivreouvert.be/>)
Jaune (<https://librairie-jaune.shop/>)
Objectif BD
Paradise BD
Multi BD (<https://bulledor.blogspot.com/>)
The Skull (<https://www.skullbd.com/>)
La Boutique Tintin (<https://boutique.tintin.com/fr/>)
Utopia (<https://www.utopiacomics.be/>) Abao (<https://abao.be/boutique/>)
Bedemania (<http://www.bedemania.com/>)
Comics and Drinks (<https://comicsanddrinks.be/>)
Cook & Book (<https://cookandbook.com/>)
Grafik (<https://www.grafik.brussels/>)
Le Wolf (<http://www.lewolf.be/>)
Les Livres du Canard (<https://www.instagram.com/leslivresducanard/>)
Librairie Candide (<https://librairie-candide.be/>)
Poëtini (<https://librairie-poetini.be/>)
Replica (<https://www.replicabookshop.be/index.html>)
Passa Porta Bookstore (<https://www.passaporta.be/nl/book-shop>)

Festivals

BD Comic Strip Festival (<https://www.visit.brussels/fr/visiteurs/agenda/bd-comic-strip-festival>)

Comic Con Brussels (<https://comicconbrussels.com/fr/homepage-fr/>)
Made In Asia (<https://www.madeinasia.be/fr/>)
Foire du Livre de Bruxelles (<https://flb.be/>)

Kunstgalerijen gespecialiseerd in strips:
E² Sterput (<https://sterput.org>)
Galerie Champaka (<https://www.galeriechampaka.com>)
Huberty & Breyne et Marc by Huberty & Breyne (<https://hubertybreyne.com>)
La Crypte Tonique (<http://www.lacryptetonique.be>)
La Galerie de la Bande Dessinée (<https://www.galeriebd.com>)

5.3. BEHEERDERS EN ORGANISATOREN

Federatie Wallonië-Brussel
Service général des Lettres et du Livre – Bande dessinée
(<http://www.bandedessinee.cfwb.be/>)

Literatuur Vlaanderen
Vlaamse openbare instelling die investeert in de literaire sector, van auteur tot lezer, en die de nodige ruimte creëert voor alle spelers om professioneel te kunnen werken.
(<https://www.literatuurvlaanderen.be>)

Stad Brussel
Organisator van de striproute
(<https://www.brussel.be/stripoute>)

5.4. GEASSOCIEERDE INSTELLINGEN EN ORGANISATIES

Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)

Activiteiten rond stripverhalen:
Le Parcours BD (<https://www.bruxelles.be/parcours-bd>)
Le Centre Belge de la Bande Dessinée (<https://www.cbbd.be/fr/accueil>)
Maison Marc Sleen (<https://www.marcsleen.be>)
Brussels Comics Figurines Museum (<https://www.brussels-comics-figurines-museum.be/>)
La Maison Autrique (<https://www.autrique.be/fr/>)
Comic Art Factory (<https://www.comicartfactory.com>)

Opleidingen rond stripverhalen:
École supérieure des arts Saint-Luc (<http://www.stluc-bruxelles-esa.be/>)
Erg, Ecole de recherche graphique (www.erg.be)
LUCA School of Arts (<https://www.luca-arts.be/nl>)
Académie Royale des Beaux-Arts de Bruxelles (<https://arba-esa.be/fr>)
Académie des Arts de la ville de Bruxelles (<https://www.acabxl.eu/>)
Académie Watermael-Boitsfort (<https://www.acabawb.be>)
Académie Saint-Gilles (<https://www.acasaintgilles.be>)
Académie Constantin Meunier (<https://aca-etterbeek.be>)
Syntra Brussel (<https://www.syntrabrussel.be/>)
Université Libre de Bruxelles (<https://www.ulb.be/>)

6. STAAT, LEEFBAARHEID EN OVERDRACHT VAN HET ELEMENT

6.1. HUIDIGE OVERDRACHTSWIJZEN

De manier waarop de stripkunst in Brussel wordt overgebracht, is veranderd met de komst van nieuwe technologieën en digitale platformen. Dit zijn enkele van de manieren waarop de stripkunst momenteel wordt doorgegeven in Brussel:

1. Het Belgisch Stripcentrum in Brussel speelt een sleutelrol in de overdracht van de stripkunst. Er is een museum en het organiseert tentoonstellingen en biedt educatieve activiteiten voor bezoekers van alle leeftijden. De tentoonstellingen en evenementen die het centrum organiseert, bieden de mogelijkheid om de geschiedenis van de Belgische strip te ontdekken en om het werk van zowel gevestigde als opkomende Brusselse auteurs te laten zien. Veel opleidingen zijn gericht op liefhebbers met interesse in stripverhalen. Het Belgisch Stripcentrum biedt jongeren workshops aan in de vorm van inleidende stripcursussen, workshops op zaterdag en workshops in klasverband onder begeleiding van een professionele stripauteur voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die workshops bieden de mogelijkheid om het beroep van stripauteur te ontdekken, evenals de regels die eigen zijn aan het medium. Bij het Belgisch Stripcentrum wordt een reeks ontmoetingen met auteurs en evenementen voor het grote publiek georganiseerd over verschillende thema's om het bestaande erfgoed te helpen verspreiden. Bovendien vormen die verschillende vormen van overdracht de kern van de festivals in de stad.
2. Gespecialiseerde boekhandels: boekhandels gespecialiseerd in strips in Brussel spelen een belangrijke rol in het doorgeven van de kunstvorm. Ze bieden een breed scala aan stripalbums, van klassiekers tot nieuwe publicaties. Op die locaties kunnen stripliefhebbers nieuwe auteurs ontdekken, deelnemen aan signeersessies en andere fans ontmoeten.
3. De interesse in strips wordt op een natuurlijke manier doorgegeven via de familie, maar ook via scholen. Hoewel de meeste andere landen proberen hun achterstand in te halen, is er in België, en in het bijzonder in Brussel, een ongeëvenaarde concentratie van instellingen voor hoger onderwijs die kunstopleiding gewijd aan strips aanbieden. Historisch gezien is Brussel de geboorteplaats van de allereerste Europese cursus gewijd aan het stripverhaal.

Scholen en onderwijsinstellingen in Brussel nemen steeds vaker strips op in hun studieprogramma's en geven de kunst van het stripverhaal door. Er worden workshops en cursussen aangeboden om tekentechnieken, visuele vertelling en de geschiedenis van strips te leren. Dankzij die initiatieven kunnen jonge talenten hun vaardigheden ontwikkelen en de stripkunst in Brussel bestendigen. Strips worden momenteel doorgegeven aan de jongere generatie via specifieke opleidingen die studenten zowel theoretisch als professioneel voorbereiden op het maken ervan. Elk jaar komen er nieuwe auteurs bij (Victor Pellet, Julia Reynaud, Adèle Maury voor de jongeren). Deze opleidingen worden internationaal erkend:

École supérieure des arts Saint-Luc (<http://www.stluc-bruxelles-esa.be/>)
Académie Royale des Beaux-Arts de Bruxelles (<https://arba-esa.be/fr>)
Académie des Beaux-Arts de Watermael-Boitsfort
(<https://pierrefromont59.wixsite.com/academie>)
Luca School of Arts (<https://luca-arts.be/nl>)

4. De intergenerationele aard van het lezen van strips speelt ook een grote rol in de overdracht van de cultuur. Stripverhalen worden van generatie op generatie doorgegeven: ouders herontdekken de werken die hun kindertijd kenmerkten en delen ze met hun kinderen, die ze op hun beurt uitlenen aan hun vrienden en familie, waardoor de cyclus zich voortzet. Hoewel de leefwijze evolueert en daarmee ook de thema's die worden behandeld, verouderen strips in hun eigen tempo, zodat de jongeren van vandaag nog steeds volledig vertrouwd zijn met personages die bijna honderd jaaroud zijn. Natuurlijk wordt de ontdekking van strips gedeeld in vriendengroepen, in de familie, op het werk en dankzij dat fenomeen wordt de stripcultuur bewaard en gedeeld.
5. Naast het doorgeven van praktische ervaring is er ook een echte theoretische component aan het stripimago in Brussel, dankzij rondleidingen in de verschillende instellingen die strips tentoonstellen in Brussel. De kunst van het stripverhaal wordt ook doorgegeven via de striproute, met 70 muurschilderingen verspreid over Brussel. Een aanzienlijk deel van de toeristen en schoolkinderen geniet van die overdracht van het erfgoed.

Die verschillende manieren van overbrengen dragen bij tot het voortbestaan van de stripkunst in Brussel door de ontdekking, het leren en de uitwisseling rond deze vorm van artistieke uitdrukking aan te moedigen. Ze helpen ook om Brusselse kunstenaars te promoten en moedigen nieuw talent aan om zich eveneens aan stripverhalen te wagen. De aanwezigheid ervan is erg belangrijk in de collectieve ruimte. De stripkunst is overal: in de stedelijke omgeving, in de pers, in openbare bibliotheken, in reclame enz.

6.2. TRADITIONELE PRAKTIJKEN DIE HET ELEMENT OF BEPAALDE ASPECTEN ERVAN REGELEN OF ER DE TOEGANG TOE BEPERKEN

Hoewel de ontdekking van een stripverhaal wordt gedeeld binnen een sociale kring, is het lezen van een stripverhaal een individuele praktijk die overal kan worden gedaan, thuis, op school, in een bibliotheek en overal waar stripverhalen te vinden zijn.

Voor de lezer kunnen de kosten van het kopen van een werk sterk variëren, afhankelijk van of je kiest voor een manga of een verzamelaarseditie. Terwijl een manga ongeveer € 7 kost, kan de prijs van een verzamelaarseditie tot wel honderd euro bedragen wanneer die in de boekhandel verschijnt. Dergelijke verzamelaarsedities maken vaak deel uit van een compleet pakket met meerdere albums/verhalen en goodies.

Het blijft echter relatief toegankelijk om strips te kopen. De prijs van een stripboek van traditioneel formaat ligt rond de € 15. Voor een grotere strip kunnen de prijzen oplopen tot wel € 50. Het gemiddelde gezin kan het zich niet altijd veroorloven om dat bedrag dagelijks neer te tellen, en gezinnen in moeilijker omstandigheden al helemaal niet.

Het aanbod stripboeken in de bibliotheken maakt het voor iedereen makkelijker om van de kunstvorm te genieten doordat de werken er kunnen worden uitgeleend. Afgezien van die uitleningen zorgt het maken van strips echter voor aanzienlijke kosten, zowel voor de auteur als voor de lezer.

Als het gaat om de verwezenlijking van strips, betekent de diversiteit en eenvoud van de beschikbare creatieve tools dat het gemakkelijk is om aan de slag te gaan. De kosten van bepaalde opleidingen om een diploma te behalen kunnen de toegang van professionals tot de praktijk echter beperken. Naast de traditionele praktijk van strips, wordt de kunstvorm steeds meer beoefend dankzij digitale tools. Ook de kosten van die nieuwe hulpmiddelen (tablet, computers, software enz.) kunnen een beperkende factor vormen bij de productie, aangezien die producten enkele duizenden euro's kunnen kosten.

Wat puur digitale strips betreft, kan de consumptie van die nieuwe soort strips worden afgeremd door een digitale kloof als gevolg van de kosten van de toestellen, maar ook door een gebrek aan digitale opvoeding bij bepaalde bevolkingsgroepen.

Dus hoewel iedereen een stripboek kan maken, is het ook moeilijk om de stiel als beroep uit te oefenen aangezien het een erg competitieve wereld is. Het mag echter niet worden ontkend dat er een aanzienlijk aantal autodidactische striptekenaars zijn die ervoor zorgen dat de kunst van het Brusselse beeldverhaal kan evolueren en groeien binnen zijn eigen erfgoed.

6.3. LEEFBAARHEID VAN DE IMMATERIËLE ELEMENTEN, BESCHIKBAARHEID VAN DE BIJBEHORENDE MATERIËLE GOEDEREN/VOORWERPEN

De traditie van de stripkunst in Brussel heeft een lange geschiedenis en is in de loop der tijd sterk geëvolueerd. Hoewel de toekomst altijd onderhevig is aan verandering en evolutie, is het om verschillende redenen waarschijnlijk dat de traditie van het stripverhaal in Brussel zal blijven bestaan:

1. Stripverhalen maken integraal deel uit van de culturele identiteit van Brussel en België in het algemeen. Iconische kunstenaars zoals Hergé en Peyo hebben een blijvende erfenis achtergelaten die veel hedendaagse kunstenaars blijft beïnvloeden. Gehechtheid aan die culturele traditie is een belangrijke factor die bijdraagt aan het voortbestaan ervan.
2. Brussel is een dynamische stad op het gebied van kunst, met een grote diversiteit aan talent en creativiteit. Veel opkomende en gevestigde kunstenaars blijven kwaliteitsstrips produceren en nieuwe narratieve en visuele horizonten verkennen. Die artistieke vitaliteit is een garantie voor de continuïteit van de striptraditie in Brussel.
3. Lokale en nationale overheden hebben het belang van strips erkend en ondersteunen hun ontwikkeling dan ook actief. Initiatieven zoals het Belgisch Stripcentrum en specifieke subsidies in de vorm van een programmaovereenkomsten van de Federatie Wallonië-Brussel voor een bedrag van € 49.000 per jaar moedigen de creatie, promotie en verspreiding van strips aan. Deze institutionele steun doet de overlevingskansen van deze kunstvorm in Brussel toenemen. Dankzij het Belgisch Stripcentrum leeft de traditie van de Brusselse stripkunst voort voor een lokaal en toeristisch publiek via tentoonstellingen,

geplande ontmoetingen, de boekhandel en de stripbibliotheek in het centrum. Het vormt een waar visitekaartje voor de kunst van stripverhalen.

4. Brusselse strips hebben een internationale invloed, met artiesten en werken die over de hele wereld worden gewaardeerd. Die wereldwijde erkenning en verspreiding helpen ervoor te zorgen dat de Brusselse striptraditie blijft voortbestaan, door zijn invloed te behouden en nieuw talent en nieuw publiek aan te trekken.
5. Strips evolueren en passen zich aan aan nieuwe technologieën en digitale media. In Brussel gevestigde auteurs en uitgevers verkennen nieuwe formaten en platformen, waardoor ze een breder publiek kunnen bereiken en hun narratieve vormen kunnen vernieuwen. Die aanpassing aan technologische veranderingen is een troef voor het voortbestaan van de striptraditie in Brussel. Uitgevers spelen ook een belangrijke rol bij het promoten van nieuwigheden en historische strips die deel uitmaken van het erfgoed. Op die manier dragen ze bij aan de materiële overdracht van de traditie.

Het is belangrijk om op te merken dat het voortbestaan van de striptraditie in Brussel ook zal afhangen van de individuele keuzes van de tekenaars, de veranderende smaak van het publiek en de trends in de stripwereld. Gezien de culturele verbondenheid, de artistieke vitaliteit en de institutionele steun, is het echter redelijk om te geloven dat de traditie van het stripverhaal in Brussel een goede kans maakt om op lange termijn te blijven bestaan.

6.4. EVENTUELE BEDREIGINGEN

Hoewel de kunst van het stripverhaal in de loop der tijd is geëvolueerd, en ondanks de grotere legitimiteit van de status van auteurs wordt het beroep bedreigd in de toekomst. Het aantal auteurs sterk is dan wel gestegen, maar het beroep blijft erg onzeker. Weinig auteurs slagen erin om fatsoenlijk van hun stiel te kunnen leven en bijna de helft leeft onder de armoedegrens.

Uitgevers spelen ook een rol in het doorgeven van de kunstvorm. Zij maken economische keuzes over de productie van nieuwe strips. Het is een kunstvorm die economisch levensvatbaar moet zijn. Dat zorgt voor een moeilijke balans voor zowel de uitgever als de auteur. Soms moeten kunstenaars ook toegevingen doen om ervoor te zorgen dat hun kunst economisch levensvatbaar is en verspreid wordt. Strips zijn een competitieve wereld, met veel artiesten en publicaties. De overvloed aan strips op de markt kan het moeilijk maken om nieuw talent of minder bekende kunstenaars zichtbaarheid en aandacht te geven. Dat kan een obstakel vormen voor in Brussel gevestigde auteurs die hun stempel willen drukken. Stripuitgeverijen staan voor dezelfde economische uitdagingen als andere culturele sectoren. De productie-, distributie- en promotiekosten kunnen hoog zijn en de inkomsten uit de verkoop kunnen onzeker zijn. De budgettaire beperkingen van uitgevers kunnen de publicatiemogelijkheden voor sommige auteurs beperken, net als de prijs van papier.

Een laatste economische vraag rijst: wat gebeurt er met de nalatenschap wanneer de auteurs overlijden? Sommigen verkopen hun platen aan kunstgalerijen terwijl ze nog in leven zijn. Vandaag de dag genieten originele stripverhalen echte erkenning op de kunstmarkt, met verkoopprijzen die voor sommige platen kunnen oplopen tot miljoenen. Dat soort verkoop brengt echter een groot probleem met zich mee, namelijk de verspreiding van het originele werk over verschillende privéverzamelingen. Er moeten oplossingen worden gevonden om

ervoor te zorgen dat die werken als erfgoed worden beschermd. Het Belgisch Stripcentrum en bepaalde stichtingen zoals de Jacobs Stichting spelen een dergelijke rol. Bovendien zijn de publieke actoren zich steeds meer bewust van het belang van het behoud van dit erfgoed en van het voeren van een beleid daaromtrent.

De stripkunst evolueert al enkele jaren, vooral sinds de opkomst van digitale strips, die een andere manier van lezen bieden. Die zijn toegankelijk via speciale applicaties zoals *Webtoon* en op sociale netwerken. Strips worden daarbij gelezen door onder andere te scrollen. Dankzij digitale strips verspreidt de traditie zich naar een nieuw, vaak jonger publiek. Toegang is eenvoudig, want de meeste digitale strips zijn gratis. Snelle technologische veranderingen kunnen een invloed hebben op de manier waarop strips worden gemaakt, verspreid en door het publiek worden gelezen. Nieuwe digitale platformen, interactieve formaten en online leesgewoonten kunnen de verwachtingen van het publiek veranderen en vereisen dat auteurs en uitgevers zich aanpassen. De overgang naar digitale strips kan een uitdaging zijn voor sommige traditionelere kunstenaars.

6.5. BESTAANDE BEHEERS- OF BEWARINGSMAATREGELEN

Het Belgisch Stripcentrum werkt momenteel aan de verspreiding van zijn collecties via zijn deelname aan de inventaris van het roerend erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle collecties zullen uiteindelijk toegankelijk zijn voor iedereen die dat wenst.

Tal van stichtingen zijn betrokken bij het behoud van strips door originele platen te bewaren en hun collecties te promoten, waaronder de privéstichting Cognito en de Jacobs Stichting, de Koninklijke Bibliotheek van België (KBR) en het Erfgoedfonds van de stad Luik, dat onder andere ook het erfgoed van Brussel bewaart.

De striptraditie leeft vandaag de dag voort dankzij de vele initiatieven in de stad, waaronder festivals, musea en scholen, die helpen om de vaardigheden en het erfgoed dat eigen is aan de kunstvorm door te geven.

7. REFERENTIES

7.1. ANDERE INVENTARISSEN

Staat het element vermeld in een inventaris van de Federatie Wallonië-Brussel of van Vlaanderen?

Repertorium van de Service général des Lettres et du Livre van de Federatie Wallonië-Brussel. http://www.bandedessinee.cfwb.be/index.php?id=bd_accueil

Is het element erkend bij de UNESCO of in een ander programma? nee

7.2. REFERENTIES (BIBLIOGRAFISCHE, DISCOGRAFISCHE, AUDIOVISUELE EN ARCHIVISTISCHE)

7.2.1. HOOFD-BIBLIOGRAFIE EN PUBLICATIES

DEDIEU, Thomas, «Pascal Robert, La bande dessinée, une intelligence subversive, Lectures [En ligne], Les comptes rendus, mis en ligne le 12 novembre 2018,

consulté le 05 avril 2022. URL : <http://journals.openedition.org/lectures/28390> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/lectures.28390>

GROENSTEEN Thierry, *La bande dessinée : son histoire et ses maîtres*, SkiraFlammarion Cité internationale de la bande dessinée et de l'image, 2009.

GROENSTEEN Thierry, *Un Objet culturel non identifié*, Actes Sud., s.l., s.n., 2006.

PAQUES Frédéric, Avant Hergé. *Étude des premières apparitions de bande dessinée en Belgique francophone (1830-1914)*, Thèse sous la direction de Jean-Patrick Duchesne, Université de Liège, 2011.

PAQUES Frédéric, "La bande dessinée en Belgique francophone au XIXe siècle", *Comicalités* [Online], Varia, Online since 10 February 2012, connection on 18 January 2024. URL: <http://journals.openedition.org/comicalites/716>; DOI: <https://doi.org/10.4000/comicalites.716>

ORY Pascal, *L'art de la bande dessinée*, Paris, Citadelles & Mazenod, 2012.

SMOLDEREN Thierry, *Naissance de la bande dessinée, de William Hogarth à Winsor McCay*, Bruxelles : Les Impressions Nouvelles, 2009.

VANDORSELAER Thibaut, *Bruxelles dans la BD*, Versant Sud, 2004.

7.2.2. ARTIKELS

7.2.3. IN DE MEDIA

7.2.4. TENTOONSTELLINGEN

7.2.5. AUDIOVISUEEL MATERIAAL

7.2.6. ARCHIEVEN

7.3. LINK NAAR DE WEBSITE

<https://www.cbbd.be>

<https://creativebd.angouleme.fr>

<https://fr.unesco.org/creative-cities/angouleme>

8. MOTIVERING VAN DE AANVRAAG

De stripkunst lijkt onder een dubbele status op de grens tussen literatuur en grafische kunst. Nu erkend als negende kunstvorm dankzij de erfgoedinitiatieven die in België en in het bijzonder in Brussel werden opgezet (musea, festivals, opleidingen voor auteurs), verdient deze ware gewestelijke specialiteit erkenning als immaterieel erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die erkenning zal helpen om de belangrijke plaats van de stripkunst

in het hart van de stad en het gewest te benadrukken, als een essentieel symbool dat deel uitmaakt van het DNA van Brussel.

9. INSTEMMING EN DEELNAME

De raad van bestuur en de algemene vergadering van het Belgisch Stripcentrum, samengesteld uit 29 professionals uit de Belgische stripwereld en professionals uit de socioculturele sector, wilden dit dossier graag indienen. Bijgevoegd bij dit dossier is er een lijst met de leden van de raad van bestuur en de algemene vergadering.

Daarvoor hebben we een aantal vooraanstaande figuren uit de Brusselse stripwereld benaderd, die allemaal enthousiast waren over het project.

We hebben de verschillende stadia van dit werk in uitvoering aan de verschillende partijen voorgelegd. Het laatste dossier werd samengesteld door historicus, theoreticus en docent stripverhalen Erwin Dejasse.

We zijn verheugd om bij dit dossier de verschillende vormen van steun te voegen van de gemeenschap van auteurs, onderzoekers, boekhandelaars en professionals in de stripwereld, waaronder:

- François Schuiten, auteur, scenograaf
- Judith Vanistendael, auteur & docent aan LUCA
- Frédéric Ronsse, boekhandel Flagey
- Erwin Dejasse en Benoît Crucifix, onderzoekers bij KBR & KU Leuven en ACME
- Thierry Van Hasselt, uitgever FRMK, auteur, docent aan St. Luc
- Christel Hoolans, Gauthier Van Meerbeeck, uitgeverij Le Lombard
- Sophie Baudry, boekhandel Brin D'Acier
- Leticia Sere, boekhandel Galerie Grafik

Tot nu toe hebben we ook van ongeveer vijftig auteurs schriftelijke steun voor het project mogen ontvangen.

Naast de steun van de gemeenschap werden literatuuronderzoeken uitgevoerd om informatie voor dit dossier te verzamelen. We twijfelen er niet aan dat dit dossier een getrouwe weergave is van de Brusselse stripsector.